

<https://doi.org/10.25143/socr.18.2020.3.129-137>

Hipotēkas ietekme uz prasījumu noilgumu Latvijas civiltiesībās

Ph.D. Aleksandrs Fillers

Rīgas Juridiskā augstskola, Rīgas Stradiņa universitāte, Latvija
Aleksandrs.Fillers@rgsl.edu.lv

Kopsavilkums

Saskaņā ar Civillikuma 1907. pantu zemesgrāmatās ierakstītas saistību tiesības nav pakļautas noilgumam. Minētā norma raisa jautājumu, vai arī tāda saistību tiesība, kas ir nodrošināta ar zemesgrāmatā reģistrētu hipotēku, nav pakļauta noilgumam. Savā praksē Augstākā tiesa ir lēmusi, ka 1907. pants neattiecas uz šādām saistību tiesībām. Proti, tiesas ieskatā arī ar hipotēku nodrošinātās saistību tiesības ir pakļautas noilgumam.

Rakstā Civillikuma 1907. panta saturs tiek analizēts, izmantojot sistēmisko un vēsturisko interpretācijas metodi, kā arī pirmskara doktrīnas atziņas. Autors secina, ka vismaz gadījumos, kad pats parādnieks ir arī hipotēkas devējs, hipotēkas nodibināšana pār parādnieka īpašumu pārtrauc noilguma termiņa tecējumu attiecībā uz nodrošināto prasījumu.

Atslēgvārdi: hipotēka, noilgums, ķīlas tiesība, saistību tiesības.

Ievads

Latvijas Civillikuma [1] (turpmāk – CL) 1907. pantā ir noteikts, ka “[n]oilgumam nav pakļautas zemesgrāmatās ierakstītas saistību tiesības, izņemot no tādām tiesībām izrietošas blakus tiesības, kam iestājies termiņš”. Acīmredzot minētā CL norma raisa jautājumu, vai arī ar hipotēku nodrošinātie prasījumi nav pakļauti noilgumam, proti, vai saistību tiesība, kuru nodrošina hipotēka, neizbeigsies arī tad, ja kreditors nav savu tiesību izmantojis likumā noteiktā noilguma termiņā? Šāds jautājums nav tikai teorētisks, tam ir arī praktiska nozīme. Uz to norāda 2017. gada 4. jūlija spriedums lietā Nr. C20229814 (SKC248/2017) (turpmāk – Spriedums) [2], kurā Augstākajai tiesai bija jālemj, vai CL 1907. pants ir piemērojams arī ar hipotēku nodrošinātiem prasījumiem. Savā argumentācijā Augstākā tiesa norādīja, ka CL 1907. pantam ir nozīme tikai tajos gadījumos, kad likumā tieši noteikts (piemēram, 2057., 2063. un 2126. pantā), ka zināmu

saistību var ierakstīt zemesgrāmatā. Tādējādi tiesas skatījumā CL 1907. pants neesot piemērojams ar hipotēku nodrošinātiem prasījumiem un šādi prasījumi esot pakļauti noilgumam.

Ņemot vērā, ka, pēc autora domām, Augstākās tiesas pieeja nav atzīstama par pareizu, raksta mērķis ir pamatot, ka CL 1907. pants ir piemērojams arī ar hipotēku nodrošinātiem prasījumiem. Te gan jānorāda, ka Augstākajai tiesai, gatavojot Spriedumu, bija jāizvērtē gadījums, kad ieķīlātais nekustamais īpašums piederēja trešajai personai, nevis pašam parādniekam. Taču Augstākās tiesas atziņas ir formulētas tādējādi, ka tajās netiek nošķirti gadījumi, kad lietu ieķīlā parādnieks vai trešā persona. Rakstā autors analizējis tipiskāko ķīlas gadījumu, kad tieši parādnieks ir ieķīlājis ķīlas objektu. Arī šī raksta secinājumi ir attiecināmi tieši uz gadījumu, kad lietu ieķīlā pats parādnieks.

Darbā ir izmantota vēsturiskā metode, lai sniegtu ieskatu attiecīgo CL normu vēsturiskajā attīstībā, un analītiskā metode, ar kuras palīdzību tika analizēti dažādu autoru viedokļi par ķīlas un noilgumu institūtu mijiedarbību.

Augstākās tiesas spriedums un tajā izmantotā argumentācija

Augstākā tiesa izskatīja jautājumu, vai ar hipotēku nodrošinātie prasījumi ir pakļauti noilgumam. Īsumā lietas izklāsts: 2006. gadā kāda Latvijas banka bija noslēgusi aizdevuma līgumu ar fizisku personu. Parādnieka saistību nodrošināja trešā persona ar savu nekustamo īpašumu. 2010. gada jūnijā parādnieks pārstāja pildīt savas saistības par aizdevuma atmaksu un procentu maksājumiem, bet tā paša gada novembrī aizdevēja vienpusēji atkāpās no aizdevuma līguma un pieprasīja parādniekam un trešajai personai dzēst saistības. Šo pieprasījumu parādnieks un trešā persona ignorēja. Nākamo atgādinājumu parādnieks un trešā persona saņēma jau 2014. gadā. Tajā pašā gadā banka cēla prasību pret parādnieku par saistības izpildi un pret ķīlas devēju par ieķīlātā nekustamā īpašuma pārdošanu izsolē.

Ar Liepājas tiesas 2014. gada 9. decembra spriedumu prasība tika apmierināta. Savukārt ar 2015. gada 5. maija spriedumu Kurzemes apgabaltiesas Civillietu tiesas kolēģija prasību noraidīja. Apelācijas tiesa pamatoja savu spriedumu ar noilgumu. Tiesa norādīja, ka komercdarījumi noilgst trīs gadu laikā un šajā gadījumā termiņš sācis ritēt no 2010. gada 15. novembra, kad aizdevēja atkāpusies no līguma. Tādējādi termiņš esot beidzies 2013. gada 15. novembrī, taču prasība tiesā celta 2014. gada 14. jūlijā. Savukārt 2014. gada 15. aprīlī Latvijas bankas brīdinājums parādniekam un trešajai personai neesot pārtraucis un apturējis noilgumu, jo tas nosūtīts pēc prasības noilguma termiņa beigām.

Aizdevējs iesniedza kasācijas sūdzību, tomēr Augstākā tiesa to noraidīja, atzīstot, ka saskaņā ar 1907. pantu noilgumam nav pakļautas tikai zemesgrāmatās ierakstītas saistību tiesības. Savukārt hipotēka ir lietu tiesība uz lietu, no kuras kreditors var apmierināt saistībtiesisko prasījumu. Pats fakts, ka šāda lietu tiesība nodrošina saistību tiesību,

nemainot ķīlas liettiesisko dabu. Turklāt ar ierakstu zemesgrāmatā tiek nodibināta hipotēka kā lietu tiesība, bet šādam ierakstam nav ietekmes uz saistību tiesības spēku. Līdz ar to Augstākās tiesas ieskatā 1907. pantam ir nozīme tikai tajos gadījumos, kad likums tieši nosaka (piemēram, 2057., 2063. un 2126. pantā), ka zināmu saistību var ierakstīt zemesgrāmatā.

Pamatojot savus secinājumus, Augstākā tiesa plaši analizēja Vladimira Bukovska grāmatu "Civīlprocesa mācību grāmata" [4]. Jānorāda, ka šajā grāmatā ir aplūkots civilprocess un ka šī iemesla dēļ diez vai tā ir pats vērtīgākais avots CL 1907. panta interpretācijai. Tomēr vēl būtiskāks ir apstāklis, ka arī šajā Bukovska grāmatā teikto Augstākā tiesa izprata kļūdaini. Pirmkārt, Augstākā tiesa norādīja, ka Bukovskis savā grāmatā apspriež specifisku situāciju, kurā pastāvēja divu nedēļu termiņš, kurā kreditoriem bija jāpiesakās parādnieka mantas izsolei, jo pretējā gadījumā viņu prasījumi noilgtu. Šis apsvēruma bija par pamatu tiesai atzīt, ka Bukovska secinājumi neesot tieši piemērojami CL 1907. panta interpretācijai. Taču šāds uzskats ir kļūdainis, jo Bukovskis norādīja, ka "hipotekārie prasījumi skaitās par publiskiem un nenoilgst (Civīllik. 1597. un 3636. p.)". [4, 654] Šis ir skaidrs apgalvojums, kas autora skatījumā nevar tikt attiecināts tikai uz kādu specifisku situāciju saistībā ar mantas izsoli. Turklāt Bukovskis atsauca uz Baltijas vietējo likumu kopojuma (turpmāk – BVLK) 1597. un 3636. pantu, kuros nebija ne vārda par jebkāda veida izsolēm. Tieši pretēji – tie bija formulēti kā vispārīgas privāttiesību normas.

Turklāt Augstākā tiesa uzsvēra, ka Bukovska secinājumi ir pamatoti arī ar BVLK 1597. pantu. Šajā normā bija teikts, ka "[h]ipotēkas dzēš pēc tiem pašiem noteikumiem, kādi norādīti visām ķīlas tiesībām (1414. un turpm. p.), tikai ar atšķirību, ka noilgums uz hipotēkām neattiecas" [5, 211]. Līdz ar to Augstākā tiesa secināja, ka Bukovskis runāja tieši par hipotēkas, nevis prasījuma noilgumu. Šāda loģika ir nepareiza. Pirmkārt, Bukovskis grāmatas tekstā norādīja, ka hipotekārie "prasījumi" nenoilgst. Otrkārt, patiešām BVLK 1597. pantā runa bija par pašas hipotēkas nenoilgšanu, nevis nodrošinātā prasījuma nepakļaušanos noilgumam. Tomēr apstāklim, ka BVLK 1597. pantam saturiski identiska norma nav iekļaut CL, nevar būt tāda nozīme, ka CL kontekstā hipotekārie prasījumi noilgtu, jo šādiem prasījumiem ir piemērojams CL 1907. pants, kas saturiski ir identisks BVLK 3636. pantam. Treškārt, pamatojot savu pozīciju, Bukovskis tieši atsauca arī uz BVLK 3636. pantu, kurā savukārt noteikts, ka zemesgrāmatā ierakstītas saistības nav pakļautas noilgumam. Līdz ar to var atzīt, ka Augstākās tiesas mēģinājums interpretēt Bukovska tekstu nav bijis veiksmīgs, tiesas argumentācija ir nepārliecinoša, tāpēc būtu vajadzīga CL 1907. panta dziļāka izpēte.

Ieskats CL 1907. panta tapšanas vēsturē

CL 1907. panta pamatā ir BVLK 3636. pants, kurā bija noteikts, ka "[n]oilgums neattiecas uz zemes grāmatās ievestām prasījumu tiesībām, izņemot no tādiem prasījumiem izrietošas blakus tiesības, kā, piemēram, procentus un citas tamlīdzīgas saistības, kam iestāties termiņš" [5, 491]. Aleksandrs Nolde ir izdarījis pieņēmumu, ka šis likuma

normas teksts ticis pārņemts no Saksijas Civillikuma 151. panta [14, 612], kurā teikts, ka nenoiļgst prasījumi no ģimenes stāvokļa, kopīga īpašuma dališanas, robežu noteikšanas un zemes un hipotēku reģistros (grāmatās) ierakstītām tiesībām, izņemot prasījumus par procentu maksājumiem un citas blakus tiesības, kurām jau iestājies termiņš [7, 34].¹ Par to, ka šī likuma norma aptvēra ar hipotēku nodrošinātas saistības, liecina tā paša likuma 462. pants, kurā ir precizēts, ka hipotēku reģistrā ierakstīti prasījumi nav pakļauti noilgumam. Šajā likuma normā ir precizēts, ka attiecībā uz periodiskiem pienākumiem un pienākumu maksāt procentus, kuriem ir iestājies termiņš, nav izmantojamas ķīlas tiesības, ja tie ir noilguši [7, 91].²

Tādējādi ir pamats uzskatīt, ka BVLK sastādītāji BVLK 3636. panta tekstu ir pārņēmuši no Saksijas Civillikuma, kurā analogiska norma noteica, ka ar hipotēku nodrošināti prasījumi nav pakļauti noilguma ietekmei. Šādu interpretāciju apstiprina arī virkne pirmskara avotu.

Pirmskara literatūrā rodamais viedoklis

Pirms vērst lasītāja uzmanību uz pirmskara literatūrā dominējušo viedokli, jāpālūkojas plašāk uz BVLK un CL normām, kurās ir runa par ķīlas tiesību un noilguma mijiedarbību. Šādas normas ir vairākas. Pirmkārt, jau minētais BVLK 3636. pants un CL 1907. pants. Taču BVLK bija arī jau minētais 1597. pants, kurā bija teikts, ka “[h]ipotēkas dzēš pēc tiem pašiem noteikumiem, kādi norādīti visām ķīlas tiesībām (1414. un turpm. p.), tikai ar atšķirību, ka noilgums uz hipotēkām neattiecas” [5, 211]. Šobrīd CL 1379. pantā ir noteikts, ka “[h]ipotēkas dzēš pēc tiem pašiem noteikumiem, kādi norādīti visām ķīlas tiesībām (1309. un turpm. p.)”.

Papildus tam BVLK bija arī 1422. un 1423. panti. BVLK 1422. pantā bija noteikts, ka “[a]r noilgumu ķīlas tiesība izbeidzas, ja trešā persona, nezinādama par lietas ieķīlājumu, iegūst to par īpašumu kā brīvu ar ieilgumu [...]” [5, 196–197]. Taču šis likuma normas piezīmē bija norādīts, ka tā neattiecas uz zemesgrāmatā ierakstītām hipotēkām. BVLK 1423. pantā bija teikts: “[...] ja ķīlasņēmējs likumiskā noilguma laikā neizlieto savu ķīlas tiesību, ceļot prasību tiesā, viņam izbeidzas prasības tiesība un līdz ar to arī ķīlas tiesība” [5, 197]. Arī šim pantam bija pievienota piezīme: “Šis noteikums neattiecas ne uz hipotēkām, ne uz rokas ķīlām, ja vien ķīlasņēmējs ķīlu nav izlaidis no savām rokām” [5, 197]. Identiska norma, kurā būtu pieminēta hipotēka, nav ietverta CL.

¹ Saksijas Civillikuma 151. panta pilns teksts vācu valodā: “Unverjährbar sind Klagen auf Familienzustände, auf Theilung einer Gemeinschaft an Sachen, auf Feststellung von Grenzen und auf im Grund- und Hypothekenbuche eingetragene Rechte, mit Ausnahme der Ansprüche auf verfallene Zinsen und verfallene andere Leistungen als Nebengegenstände.”

² Saksijas Civillikuma 462. panta teksts vācu valodā: “Eine eingetragene Forderung kann auf Grund einer Verjährung nicht gelöst werden. Wegen verfallener wiederkehren den Leistungen und verfallener Zinsen jeder Art kann, wenn die Klage darauf verjährt ist, ein Pfandrecht nicht mehr geltend gemacht werden.”

Bukovska komentāri BVLK 3636. pantam tieši neskar šajā rakstā apskatāmo jautājumu [12, 1559–1560]. Satura ziņā daudz plašāks ir 1597. panta [11, 647–648] komentārs, kurā Bukovskis citē Karlu Erdmanu. Erdmans savukārt norādīja, ka noilgums nav piemērojams zemesgrāmatā ierakstītam prasījumam, kuru nodrošina hipotēka [9, 487]. Turklāt, izsakot šo secinājumu, viņš tieši atsaucas uz BVLK 3636. pantu [9, 487]. Ieraksts zemesgrāmatā pārtraucot pat iesāktu noilguma termiņa tecējumu [9, 487]. Turpretim blakus prasījumi (tostarp procenti un līgumsods) ir pakļauti noilgumam. Izņēmums ir gadījumā, ja šādi blakus prasījumi tiek kapitalizēti un ierakstīti zemesgrāmatā kā patstāvīgs parāds, tad arī tie ir izņemti no noilguma darbības [9, 487].

Arī citi avoti apstiprina viedokli, ka zemesgrāmatā ierakstīta ar hipotēku nodrošināta saistība nenoilgst. Tā Lucaus savā pētījumā par noilguma institūtu Baltijas tiesībās norāda, ka BVLK 3636. pants aptver saistības, kas izriet no ķīlas līgumiem, kuri ir ierakstīti zemesgrāmatā [10, 265]. Visbeidzot Sinaiskis norāda, ka pats prasījums un arī ķīlas tiesība beidzas, ja kreditors nokavē termiņu prasības celšanai tiesā [15, 101]. Tomēr šis noteikums neesot attiecināms uz zemesgrāmatā ierakstītiem prasījumiem, kā arī rokas ķīlām, ja vien ķīlas ņēmējs neizlaiž ķīlas objektu no savām rokām [15, 101]. Taisnības labad ir jānorāda, ka Sinaiskis gan atsaucas vienīgi uz piezīmi pie BVLK 1423. panta.

Raksta tapšanas gaitā neizdevās atrast kādu pirmskara avotu, kurā būtu tieši norādīts, ka zemesgrāmatā ierakstīta hipotēkāra saistību tiesība būtu pakļauta noilgumam. Tieši pretēji – jau iepriekš norādītie doktrinālie avoti ļauj secināt, ka pirmskara literatūrā dominēja viedoklis, ka šādi prasījumi nav pakļauti noilgumam saskaņā ar BVLK 3636. pantu. Citas likuma normas (BVLK 1423. un 1597. pants) tikai papildus apstiprināja, ka arī pati hipotēkas prasība nav pakļauta noilgumam, kas liekas pašsaprotami, bet pēc būtības tiesisko režīmu neietekmēja.

Civillikuma sistēmiskā analīze

CL ir sarežģīta likuma normu sistēma, un tā interpretācijas māka bieži slēpjas spējā no atsevišķām, visā likumā “izmētātām” normām izsecināt vienotu principu un pēc tam to izmantot, lai izprastu atsevišķu normu saturu. Lai pareizi izprastu CL 1907. panta tvērumu, to vajadzētu analizēt kopsakarībā ar citām CL normām. Proti, CL 1361. pantā ir noteikts, ka ar noilgumu neizbeidzas ne prasījums, kas nodrošināts ar rokas ķīlu, ne ķīlas tiesība, ja vien ķīlas ņēmējs ķīlu nav izlaidis no savām rokām. Šai normai ir būtiska nozīme, interpretējot CL 1907. pantu.

Pirmkārt, šajā pantā ir noteikts princips: tik ilgi, kamēr ķīlas objekts ir kreditora varā, nedz prasījums, nedz pati šī tiesība nenoilgst (šī principa teleoloģiskais pamatojums sniegts raksta turpinājumā). Otrkārt, hipotēka ir rokas ķīlas analogs, kurā faktisko varu pār lietu atvieto ieraksts zemesgrāmatā. Tātad pēc visiem loģikas likumiem šādam principam būtu jāattiecas arī uz hipotēku, jo nebūtu saprotams, kāpēc hipotēkārais kreditors, kurš būtu aizsargājams (vismaz) tāpat kā rokas ķīlas kreditors, nebaudītu šādu

aizsardzību. Līdz ar to CL 1361. pants ir vai nu jāpiemēro pēc analogijas arī ar hipotēku nodrošinātiem prasījumiem, vai arī (kas būtu saprātīgāk) jāiztulko CL 1907. pants kop-sakarā ar CL 1361. pantu, proti, tādējādi, lai hipotēkas ietekme uz nodrošinātā prasījuma noilgumu būtu līdzīga rokas ķīlas ietekmei.

Tieši sistēmisks CL skatījums ļauj atraidīt vēl vienu tēzi, kura *sub silentio* bija izteikta arī Augstākās tiesas Spriedumā. Analizējot Bukovska atziņas, Augstākā tiesa piešķir nozīmi tam, ka CL nav pārņemts BVLK 1596. pants. Taču arī BVLK 1423. panta piezīme ir pārņemta CL tikai daļēji. BVLK 1423. panta piezīmē tika norādīts, ka nedz rokas ķīla, nedz zemesgrāmatā ierakstīta hipotēka nav pakļauta noilgumam. Komentētāji tomēr uzsvēra, ka šajā gadījumā noilgumam nebija pakļauta tikai pati rokas ķīlas tiesība, nevis nodrošinātais prasījums; turpretim, pamatojoties uz BVLK 3636. pantu, zemesgrāmatā ierakstītie prasījumi nebija pakļauti noilgumam [11, 583–584; 8, 326–327].

Pieņemot CL, likumdevējs ir pat paplašinājis šo regulējumu. Proti, CL 1361. pantā, kurā par pamatu ir ņemtas BVLK 1423. panta piezīmes attiecībā uz rokas ķīlu, tieši noteikts, ka arī nodrošinātais prasījums nenoilgst. Tas rada pamatotu jautājumu: kādēļ gan likumdevējs, paplašinot attiecīgā principa piemērošanu rokas ķīlai, to atceltu hipotēkai?

Kā varētu skaidrot to, ka CL autori nav nekur pārņēmuši BVLK 1423. panta piezīmi attiecībā uz hipotēku? Atbilde ir ļoti vienkārša: viens no CL mērķiem bija mazināt BVLK kazuistiku [6, 251–253]. Tā kā CL ir atrodams 1907. pants, kas aizsargā arī hipotekārus prasījumus no noilguma, tad likumdevējam nebija pamata pārņemt BVLK 1596. pantu un 1423. panta piezīmi attiecībā uz hipotēkām. Acīmredzot, ja zemesgrāmatā ierakstītie hipotekārie prasījumi nav pakļauti noilgumam, tad nav pakļauta noilgumam arī pati hipotēka. Līdz ar to CL 1907. pants, tāpat kā tā pamatā izmantotais BVLK 3636. pants, spēj pilnībā aizstāt BVLK 1423. un 1596. pantu. Nepārņemot minētās normas CL, likumdevējs ir mazinājis kazuistiku, nemainot tiesisko režīmu pēc būtības. Tomēr likumdevējam nebija šādas iespējas attiecībā uz rokas ķīlām, jo BVLK nebija 3636. pantam identiskas normas, kas attiektos uz rokas ķīlām. Šī iemesla dēļ BVLK 1423. panta piezīme tika pārņemta un pat paplašināta, bet tikai attiecībā uz rokas ķīlām, pārvēršot to par CL 1361. pantu.

CL 1361. un 1907. panta teleoloģiskais pamatojums

Interesants ir jautājums, kāpēc rokas ķīla un ieraksts zemesgrāmatā novērš prasījuma noilgšanu. Skaidrojumu var rast divu autoru darbos. Pirmkārt, interpretējot BVLK 1423. panta piezīmi, Erdmans norāda, ka rokas ķīlas gadījumā pats ķīlas objekta turējuma fakts aizvieto nepieciešamību izlietot prasījumu [8, 326–327]. Bukovskis sniedz vēl izvērstāku pamatojumu, kuru tas bija pārņēmis no Krievijas Impērijas Civillikuma projekta motīviem – kodifikācijas [11, 584], kurai bija jāklūst par Krievijas Impērijas jauno Civillikumu, ja tā pieņemšanu nebūtu apturējis Krievijas Impērijas sabrukums.

Krievijas Impērijas Civillikuma projekta 388. pantā tika noteikts, ka rokas ķīlas turētājs varētu dabūt apmierinājumu no rokas ķīlas arī tad, ja pati nodrošinātā saistība jau būtu noilgusi [13, 600]. Šī panta komentāros ir norādīts, ka tas izriet no noilguma jēgas, proti, no tā, ka noilgums iestājas, ja kreditors vilcinās ar savas tiesības izmantošanu [13, 600]. Šāda situācija nepastāvot rokas ķīlas gadījumā, jo pats fakts, ka kreditors patur lietu, norādot uz viņa nodomu izmantot ķīlas tiesību, bet apstākļi, ka viņš neceļ prasību pret parādnieku, var norādīt tikai uz viņa velmi dot parādniekam laiku saistības dzēšanai [13, 600].³

Hipotēkas gadījumā lietas turējumu aizvieto ieraksts zemesgrāmatā. Kamēr pastāv šāds ieraksts, tikmēr, pamatojoties uz CL, kreditors izrāda nopietnu nodomu izmantot prasījumu, kuru nodrošina hipotēka. Līdz ar to gan hipotekārie prasījumi, gan pati hipotēka kā lietu tiesība ir izņemti no noilguma ietekmes.

Augstākās tiesas Spriedumā tika izteikta tēze: “1907. pantam ir nozīme tikai tajos gadījumos, kad likums tieši nosaka, ka zināmu saistību var ierakstīt zemesgrāmatā (piemēram, 2057., 2063. un 2126. pantā)”. Tomēr savā Spriedumā Augstākā tiesa arī norādīja: “[l]ai gan, ierakstot hipotēku zemesgrāmatā, tiek norādīts arī prasījums, kuru hipotēka nodrošina, tomēr ieraksta mērķis ir hipotēkas kā lietu tiesības nodibināšana, nevis nodrošinātā saistībtiesiskā prasījuma nodibināšana vai leģitimācija”. Augstākās tiesas nošķirums starp saistībām, kuras var ierakstīt zemesgrāmatā, pamatojoties uz tiešu likuma tekstu, un “neleģitimējošiem” ierakstiem nav pamatots. Kritērijam ir jābūt daudz vienkāršākam: vai attiecīgā saistību tiesība var tikt ierakstīta zemesgrāmatā vai ne. Piemēram, Augstākā tiesa ir pareizi lēmusi, ka patapinājums nevar tikt koroborēts [3], tāpat no patapinājuma līguma izrietošajām saistībām nav piemērojams CL 1907. pants. Savukārt tās saistības, kas saskaņā ar tiesību normām var tikt koroborētas, ir pakļautas CL 1907. panta noteikumiem.

³ Krievijas Impērijas Civillikuma projekta 388. panta formulējums raisa jautājumu, kuram šobrīd ir vienīgi vēsturiska nozīme: ko pirmskara autori saprata ar domu, ka nenoilgst tikai pati ķīlas tiesība? Augstākās tiesas Spriedumā ar to tiek saprasts, ka ķīla izbeidzas ar nodrošināmā prasījuma noilgumu, bet tai nav sava neatkarīga noilguma. Taču Civillikuma projekta 388. pantā runa bija par to, ka, neraugoties uz nodrošināmā prasījuma noilgumu, kreditors varēja realizēt ķīlas tiesību un apmierināt savu prasījumu no ķīlas tādā apmērā, kādā tā bija nodrošināta. CL 1361. pantam ir cits pamatojums. Proti, ja jau pats ķīlas turējuma fakts liecināja, ka kreditors nav aizmirsis par savām tiesībām pret parādnieku, tad acimredzot tas nozīmē arī to, ka viņš nav aizmirsis tieši par nodrošināto prasījumu; ķīla ir akcesora tiesība, un ķīlas objekta atrašanās kreditora rokās nevarētu norādīt vienīgi uz kreditora velmi realizēt ķīlas tiesības; tā nesaraucami liecina arī par vēlmi paturēt tiesības izmantot savu prasījumu, jo ķīla nemaz nevar pastāvēt bez prasījuma. Šī situācija ir līdzīga tai, kad parādnieks atzīst procentu parādu, un šāda atzišana pārtrauc noilgumu arī attiecībā uz galveno parādu, jo procentu atzišana prezumē visa parāda atzišanu.

Secinājumi

Analizējot ķīlas tiesības ietekmi uz noilguma termiņa tecējumu, rakstā ņemti vērā vienīgi gadījumi, kad pats parādnieks ir ķīlas īpašnieks. Šādos gadījumos ir pilnīgi pamatoti uzskatīt, ka fakts, ka ķīlas objekts atrodas kreditora rokās rokas ķīlas gadījumā vai arī pastāv ieraksts zemesgrāmatā hipotēkas gadījumā, norāda uz kreditora vēlmi realizēt savu prasījumu un vienlaikus atgādina parādniekam par pienākumu dzēst savu saistību.

Šāda loģika ir arī CL regulējuma pamatā. Proti, CL 1361. pantā ir tieši noteikts, ka ar rokas ķīlu nodrošinātais prasījums nav pakļauts noilgumam. Tātad ķīlas objekta atrašanās kreditora varā norāda uz kreditora nodomu izlietot savu prasījumu. *A fortiori* tas attiecas uz gadījumu, kad hipotekārā kreditora tiesības ir koroborētas. To papildus apstiprina apsvērums, ka hipotēka ir būtiski nozīmīgāka kredīta pieejamībai un drošībai par rokas ķīlu, tādēļ likumdevējam nebūtu pamata aizsargāt rokas ķīlas kreditoru vairāk par hipotekāro kreditoru. To apstiprina arī CL 1907. panta vēsturiskie avoti un pirmskara doktrīna. Ņemot vērā visu iepriekš minēto, ir jāsecina, ka vismaz attiecībā uz gadījumiem, kad pats parādnieks ir arī rokas ķīlas vai hipotēkas devējs, nodrošinātā saistību tiesība vairs nav pakļauta noilgumam un iesāktais noilgums tiek pārtraukts.

Impact of Mortgage on Extinctive Prescription in Latvian Civil Law

Abstract

Pursuant to Article 1907 of the Latvian Civil Law obligations rights registered in the Land Register are not subject to extinctive prescription. The provision poses a question, whether it also applies to those obligations that are secured by a mortgage registered in the Land Register. The Latvian Supreme Court has ruled that it is not the case and that such secured obligations remain subject to the extinctive prescription. The Author of this article uses contextual and historical interpretation of the Latvian Civil Law in order to clarify the scope of Article 1907. This analysis reveals that, at least in cases where the mortgage is granted by the debtor, the registration of a mortgage, exempts the secured obligation from the effects of the extinctive prescription.

Keywords: mortgage, extinctive prescription, pledge rights, law of obligations.

Avoti un literatūra

Tiesību akti

1. Civillikums: Latvijas Republikas likums. Stājies spēkā 01.09.1992. *Valdības Vēstnesis*. 41, 20.02.1937. Konsolidētā redakcijā iegūts no: <https://likumi.lv/doc.php?id=225418> [sk. 28.04.2020.].

Tiesu prakse

2. Augstākās tiesas Civillietu departamenta 2017. gada 4. jūlija spriedums civillietā Nr. C20229814, SKC248/2017.
3. Augstākās tiesas Senāta Civillietu departamenta 2012. gada 20. decembra lēmums civillietā Nr. SKC-2456/2012.

Literatūra

4. Bukovskis, V. 1933. *Civilprocesa mācību grāmata*. Rīga: Autora izdevums, 654. lpp.
5. *Civillikumi: Vietējo likumu kopojuma III daļa*. 1935. Rīga: Valters un Rapa, 196–197, 211, 491.
6. Švarcs, F. 2011. *Latvijas 1937. gada 28. janvāra Civillikums un tā rašanās vēsture*. Rīga: Tiesu namu aģentūra, 251–253.
7. *Das Bürgerliche Gesetzbuch für das Königreich Sachsen*. 1863. Leipzig: Roßberg, 34, 91.
8. Erdmann, C. 1889. *System des Privatrechts der Ostseeprovinzen Liv-, Est- und Curland*. Band I: Allgemeiner Theilr. Familienrecht. Rīga: N. Kymmels Verlag, 326–327.
9. Erdmann, C. 1891. *System des Privatrechts der Ostseeprovinzen Liv-, Est- und Curland*. Band II: Sachenrecht. Rīga: N. Kymmels Verlag, 487.
10. Von Lutzau, H. 1904. *Die Lehre von der Klagenverjährung nach Liv-, Est- und kurländischem Privatrecht*. Band I. Leipzig: Richard Wöpke, 265.
11. Bukovskii, V. 1914. *Svod grazhdanskikh zakonov gubernii Pribaltiiskikh (s prodolzheniem 1912–1914 g.g. i s raziasneniiami v 2 tomakh)*. T. I. Vvedenie, Pravo semeistvennoe, Pravo veshchnoe i Pravo nasledovaniia. Rīga: G. Gempel i Ko (Буковский В. 1914. *Сводъ гражданскихъ узаконений губерний Прибалтийскихъ* (съ продолжениемъ 1912–1914 г. г. и съ разъяснениями въ 2 томахъ). Т. I. Введение, Право семейственное, Право вещное и Право наследования. Рига: Г. Гемпель и Ко), 583–584, 647–648.
12. Bukovskii, V. 1914. *Svod grazhdanskikh zakonov gubernii Pribaltiiskikh (s prodolzheniem 1912–1914 g. g. i s raziasneniiami v 2 tomakh)*. T. II. Pravo Trebovanii. Rīga: G. Gempel i Ko (Буковский В. 1914. *Сводъ гражданскихъ узаконений губерний Прибалтийскихъ* (съ продолжениемъ 1912–1914 г. г. и съ разъяснениями въ 2 томахъ). Т. II. Право требований. Рига: Г. Гемпель и Ко), 1559–1560.
13. *Grazhdanskoe Ulozhenie. Kniga tretia: Votchinnoe pravo. Tom vtoroi. S obiasneniiami*. 1902. S.-Peterburg: Gosudarstvennaia Tipografiia (Гражданское Уложение. Книга третья: Вотчинное право. Томъ второй. Съ объясненіями. 1902. С.-Петербургъ: Государственная Типографія), 600.
14. Nolde, A. E. 1914. *Ocherki po istorii kodifikacii mestnykh grazhdanskikh zakonov pri grafe Speranskom*: Выпуск 11. S.-Peterburg: Senatskaja Tipografija (Нольде А. Э. 1914. *Очерки по истории кодификации местных гражданских законов при графе Сперанском*: Выпускъ 11. С.-Петербургъ: Сенатская Типографія), 612.
15. Sinaiskii, V. I. 1931. *Osnovy grazhdanskogo prava v sviazi s chastiu III svoda zakonov, deistvuiushchei v Latvii i Estonii*. Выпуск II. Rīga: Акс. о-ва Valters i Rapa, (Синайский В. И. 1931. *Основы гражданского права в связи с частью III свода узаконений, действующей в Латвии и Эстонии*. Выпуск II. Рига: Акц. о-ва Вальтерс и Рапа), 101.